

írások az érzékeny pedagógust jó diagnosztának mutatják: a kortárs csoport és a gyökértelenedés kérdése a nemzetközi pszichológia egészében hasonló pedagógiai megfigyelések révén vált elismert témává.

A két évtized előtti akadémiai székfoglaló Balázs Béla identitás-alakulásának elemzése révén válik ma újfent érdekessé. Nem a pszichologizáló pszichológus, hanem az érzékeny kultúrtörténész szól itt, a zsidó-magyar identitás, a kommunista-polgár és művész-tudós dilemmák igen érzékeny elemzését adva, egy évtizeddel ezek divatja előtt. A talán nagy ember (Balázs) elemzése megmutatja, mi is a hozama a sok kis ember válságait kutató kérdőíves és egyéb módszereknek.

A mai én-pszichológiából Pataki könyvének legfőbb hozadéka az elbeszélő konstruktivista felfogások igen alapos bemutatása több áttekintő tanulmányban. Mindebben – már csak saját identitáskutató életművének hagyománya miatt is – az önújrírás moccanat izgatja igazán az, ahogyan magunkat új perspektívákból újrírjuk. Számos empirikus munkát is bemutat a kötet, de bevallom, az elméletértékelő és az esszéista Pataki érdekesebb számomra, mint a konkrét vizsgálatok eredményei.

Az esszéíró pedig koherens szerző, s koherens saját tudománypolitikai identitásával is. Naprakész, mindig igyekszik a legfrissebb irodalmat is beledolgozni írásaiba, eközben azonban szkeptikus az újításokat illetően. Visszatérő félelme a *divat*, az, hogy amit oly lelkesen üdvözlünk (kognitív fordulat, elbeszélő minták, érzelmi forradalom), miként a jelszavak is elárulják, nemcsak túlzó divatok-e az emberi viselkedés és élmény teljességének értelmezésében. Valószínűleg így van, de ettől még nem kellene olyan szkeptikusnak lenni.

Még az is lehet ugyanis, hogy a hozzá hasonló társadalomtudósok bevezette reflexió révén voltunk mi mégiscsak szerencsésebbek az utóbbi két évtized identitás-malmaiban. Mi „csak” a Saulus-Paulus váltásokon vitatkoztunk, mint tette már Mészöly Miklós nyomán Mérei Ferenc a hetvenes években, szomszédaink viszont sokszor nem túl békésen igencsak szétváltak, öröknek tűnt identitásaikat adva fel. A Pataki által félt „tudományos divat”, amilyen az identitáskutatás is, hozhat pozitívumokat, mint maga a kötet bizonyítja. (*Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 425 o.*)

Pléh Csaba

az MTA lev. tagja, egy. tanár (BME)

Munkaerőpiaci tükrök – 2001

A sorozatnak tervezett évkönyv eddig megjelent két kötetének azonos a szerkezete. Az első fejezet áttekintést ad a magyarországi munkaerőpiac aktuális állapotáról, a második egy-egy kiválasztott területet mutat be sokrétűen. A harmadik fejezet a munkaerőpiaci jogi, intézményi környezetében bekövetkezett változásokat elemzi, a negyedik a munkaerőpiaci statisztikákból ad válogatást. A kötetet bibliográfia zárja, amely évente más-más kiadványokra fókuszál.

A közelmúlt munkaerőpiaci változásainak rövid, tömör összegezése során a szerző a világgazdaság, illetve az Európai Unió foglalkoztatási helyzetében beállott módosulások összefoglalását követően részletesebben tárgyalja a hazai viszonyok alakulását. A jelentős, 5 %-ot meghaladó GDP növekedés ellenére a foglalkoztatás bővülése szerény, 1 %-os mértékben emelkedett. A munkanélküliség ugyan csökkent, de – mint a kötet más tanulmányaiból látható – elsősorban az ellátási feltételek szigorodása miatt. Tartósan magas a gazdaságilag inaktívak aránya, ezen belül is a háztartásba reményvesztetten visszavonultak hányada.

A gazdaságilag elmaradott térségek relatív foglalkoztatási pozíciója a rendszerváltás óta folyamatosan romlik, a regionális különbségek növekednek.

A *Közlelkép* idei témája a munkanélküliek jövedelemtámogatása. Tíz szerző öt fejezetben ad számot a munkanélküliek jövedelem-támogatásáról a fejlett piacgazdaságokban és a posztszocialista átmenet országában, továbbá a hazai jövedelemtámogatás szabályairól és annak finanszírozásáról, az ellátás célba juttatásáról, annak munkaerőpiaci és jövedelmi hatásairól, a legutóbbi változtatások fogadtatásáról.

A nemzetközi tapasztalatokat taglaló rész legfőbb tanulsága, hogy a megoldások igen széles skálán mozognak, olyannyira, hogy gyakran össze sem hasonlíthatók egymással. Minden országnak magának kell megtalálnia a munkanélküli-ellátás társadalmilag méltányos, gazdaságilag elviselhető, a szolidaritás követelményének is eleget tevő eszközeit és mértékét.

A tanulmányok bemutatják a hazai munkanélküli ellátási rendszer gyakorlati működését. A felszínen tapasztalható jelentős mozgások ellenére a mélyebb vizsgálatok arra utalnak, hogy a munkanélküliek összetételére, az érintettek körére egyfajta stabilitás jellemző. A tartósan munkanélküliek gyakorlatilag képtelenek visszakerülni az elsődleges munkaerőpiacra. Ők jobb esetben körforgásban vesznek részt: a támogatott munkahelyeken megszerzett rövid jogosultsági idő ismételten lehetőséget ad számukra, hogy átmeneti időre visszakerüljenek a munkanélküli státuszba. Rosz-szabb esetben szem elől veszítik őket, s feltehetőleg alkalmi, illegális munkából tartják fenn magukat. A nem tartósan munkanélküliek túlnyomó többsége is csak ideiglenesen tud elhelyezkedni az elsődleges munkaerőpiacon. A munkanélküli-ellátásért

jelentkezők zöme már volt munkanélküli, esetleg több alkalommal is.

A hivatalos követéses vizsgálatok ugyan viszonylag kedvező fejleményekről tudósítanak, azonban figyelembe véve a foglalkoztatás szintjének igen lassú emelkedését, logikai ellentmondásnak tűnik a munkanélküliség látványos csökkenése. A helyzet ellentmondásosságára utal, hogy miközben csökkent a munkanélküli ellátáshoz jutó háztartások aránya, a munkanélküli taggal rendelkező háztartások relatív jövedelmi helyzete romlott a '90-es évtizedben.

A kutatások eltérő módszerek alkalmazásával tárják fel a munkanélküli ellátás sajátosságait, a módszerek sokfélesége mellett a kutatók összecsengő következtetésekre jutnak: a munkanélküliségi ellátó rendszerben a változás – szigorítás – állandó. Az elmúlt több mint egy évtizedben nem jött létre a jogosultság feltételeiben és mértékeiben stabilnak minősíthető, kiszámítható, biztonságos rendszer. Az ellátási rendszer működését a társadalom különböző szereplői – politikusok, gazdaságpolitikusok, gyakorló munkaügyi szakemberek, kutatók – eltérően ítélik meg, s a kívánatos változtatások mibenlétében sincs egyetértés.

A kötet a kiemelt témában szerencsésen ötvözi az aktuális helyzetképet és a gazdaságtörténeti mélységű tematikus áttekintést. Évi rendszeres megjelentetésével elérhető, hogy a jelenkor érdeklődői, gazdaságpolitikusai, valamint későbbi korok kutatói számára hiteles korrajz álljon rendelkezésére a piacgazdaságra történő áttérés korszakának foglalkoztatási problémáiról. (*MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont – Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, Budapest, 2001. 320 o.*)

Adler Judit

kutatásvezető, GKI Gazdaságkutató Rt.